

भारतीय ज्ञान व्यवस्था

भारतातील ज्ञान निर्मितीचा इतिहास

प्रश्नसंच

प्रश्न १) खालील पाच प्रश्नांची उत्तरे २० शब्दात लिहा. (७ पैकी ५) (५ x १ = गुण ५)

- १) ज्ञान म्हणजे काय
- २) वेदांची नावे लिहा.
- ३) ज्योतिषशास्त्रातील योगदान देणाऱ्या भारतीय संशोधकांची नावे लिहा.
- ४) आर्यभट्ट यांच्या ग्रंथांची नावे लिहा.
- ५) आर्यभट्ट यांनी कोणत्या विद्यापीठात अध्यापक म्हणून काम केले.
- ६) वराहमिहिर यांनी लिहिलेल्या ग्रंथांची नावे लिहा.
- ७) सवाई जयसिंग यांनी स्थापन केलेल्या वेधशाळेची ठिकाण व नाव लिहा.
- ८) खगोलशास्त्र म्हणजे काय
- ९) युनेस्को वारसा स्थळ यादीत भारतातील कोणत्या वेधशाळेचा समावेश आहे.
- १०) चरक यांच्या ग्रंथांची नावे लिहा.
- ११) सुश्रुत यांच्या ग्रंथांची नावे लिहा.
- १२) आयुर्वेदाची तीन तत्वे लिहा.
- १३) युनानी उपचार पद्धतीचा उदय कुठे झाला.
- १४) युनानी उपचार पद्धतीचे फायदे लिहा.
- १५) मिश्रधातू म्हणजे काय
- १६) कास्य धातू कोणत्या दोन धातूंपासून तयार होतो
- १७) भारतात सापडलेला व उपयोगात आलेला पहिला धातू कोणता.
- १८) भारतातील धातुविज्ञान विकासाचे द्योतक असलेला लोहस्तंभ कुठे आहे.

- १९) बौद्ध धर्म ग्रंथ प्रामुख्याने कोणत्या भाषेत आहेत.
- २०) वेदांची रचना कोणत्या भाषेत झाली आहे.
- २१) मौर्यकाळात मगध प्रदेशात प्रचलित असलेली भाषा कोणती.
- २२) महाराष्ट्रात रूढ प्राकृत भाषा कोणत्या नावाने ओळखली जाते.
- २३) प्राकृत भाषेचे महत्त्व लिहा.
- २४) संस्कृत भाषा निर्मिती केव्हा झाली.
- २५) संस्कृत भाषेतील चार ग्रंथांची नावे लिहा.
- २६) संस्कृत भाषेसाठी वापरली जाणारी लिपी कोणती आहे.
- २७) प्रमुख संस्कृत विद्वानांची नावे लिहा.
- २८) फारसी भाषा कोणत्या भाषा कुळातील आहे.
- २९) फारसी भाषेसाठी कोणती लिपी वापरली जाते.
- ३०) भारतीय तत्त्वज्ञानातील आस्तिक विचार धारा कोणत्या.
- ३१) भारतीय तत्त्वज्ञानातील नास्तिक विचार धारा कोणत्या.
- ३२) बौद्ध तत्त्वज्ञानातील त्रीरत्ने लिहा.
- ३३) अष्टांग मार्ग लिहा.
- ३४) बौद्ध विचारधारेतील पंचशील लिहा.
- ३५) प्राचीन भारतीय विद्यापीठांची नावे लिहा.
- ३६) नालंदा विद्यापीठ आजच्या कोणत्या राज्यात होते.
- ३७) नालंदा विद्यापीठात कोणते विषय शिकविले जात होते.
- ३८) तक्षशीला विद्यापीठास राजाश्रय दिलेल्या राजांची नावे लिहा.
- ३९) नालंदा विद्यापीठाची माहिती कोणत्या चीनी प्रवाशाच्या लेखनातून मिळते.
- ४०) वल्लभी विद्यापीठ कुठे होते.

४१) भारतीय ज्ञान प्रणालीची वैशिष्ट्ये लिहा.

४२) भारतीय ज्ञान प्रणालीचे फायदे लिहा.

प्रश्न २) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे १०० शब्दात लिहा. (३ पैकी २) (१ x ४ = गुण ८)

१) भारतीय ज्ञान परंपरा व्याप्ती स्पष्ट करा.

२) भारतीय ज्ञान परंपरेचे महत्त्व लिहा.

३) खगोलशास्त्राचे घटक लिहा.

४) आर्यभट्ट यांच्या साहित्याची माहिती लिहा.

५) आर्यभट्ट यांच्या गणितातील योगदान लिहा.

६) आयुर्वेद शास्त्राचे प्रयोजन लिहा.

७) आयुर्वेदाचे घटक लिहा.

८) आयुर्वेदाचे महत्त्व लिहा.

९) चरक यांची माहिती लिहा.

१०) सुश्रुत यांची माहिती लिहा.

११) युनानी वैद्यकाचे तत्त्वज्ञान लिहा.

१२) युनानी संशोधकांची माहिती लिहा.

१३) धातुविज्ञानाचा इतिहास लिहा.

१४) भाषेची वैशिष्ट्ये लिहा.

१५) संस्कृत भाषेची वैशिष्ट्ये लिहा.

१६) प्राचीन भारतीय शिक्षण प्रणालीची वैशिष्ट्ये लिहा.

१७) नागर, द्रविड मंदिर शैलीचा परिचय करून द्या.

प्रश्न ३) खालीलपैकी एका प्रश्नाचे १५० शब्दात उत्तर लिहा. (२ पैकी १) (१ x ७ = गुण ७)

- १) भारतीय ज्ञान परंपरेचा विस्तार स्पष्ट करा.
- २) आर्यभट्ट यांच्या खगोल संशोधनाचा परिचय करून द्या.
- ३) वराहमिहिर यांच्या खगोल संशोधनाचा आढावा घ्या.
- ४) सवाई जयसिंग यांच्या खगोल संशोधनातील योगदानाचा आढावा घ्या.
- ५) आयुर्वेदिक उपचार पद्धतीचा परिचय करून द्या.
- ६) युनानी उपचार पद्धतीचा परिचय करून द्या.
- ७) प्राकृत भाषा उत्पत्ती व विकासाची माहिती लिहा.
- ८) संस्कृत भाषेची माहिती लिहा.
- ९) फारसी भाषेचा परिचय करून द्या.
- १०) वैदिक तत्त्वज्ञानाचा परिचय करून द्या.
- ११) जैन तत्त्वज्ञानाचा परिचय करून द्या.
- १२) बौद्ध तत्त्वज्ञानाचा परिचय करून द्या.
- १३) लोकायत तत्त्वज्ञानाचा परिचय करून द्या.
- १४) तक्षशीला विद्यापीठाच्या विशेष संदर्भात भारतीय शिक्षण पद्धतीचा परिचय करून द्या.
- १५) विक्रमशीला विद्यापीठाच्या विशेष संदर्भात भारतीय शिक्षण पद्धतीचा परिचय करून द्या.
- १६) नालंदा विद्यापीठाच्या विशेष संदर्भात भारतीय शिक्षण पद्धतीचा परिचय करून द्या.

प्रश्न ४) खालीलपैकी एका प्रश्नाचे २०० शब्दात उत्तर लिहा. (२ पैकी १) (१ x १० = गुण १०)

- १) भारतीय ज्ञान परंपरा व्याख्या व स्वरूप स्पष्ट करा.
- २) भारतीय ज्ञान परंपरा महत्त्व लिहा.
- ३) भारतीय ज्ञान परंपरेतील वैज्ञानिक दृष्टिकोनाची माहिती लिहा.
- ४) खगोल विज्ञानातील भारतीय योगदान लिहा.
- ५) प्राचीन भारतीय उपचारपद्धतीची माहिती लिहा.
- ६) प्राचीन भारतीय धातू विज्ञानाचा परिचय करून द्या.
- ७) प्राचीन भारतीय भाषांच्या विकासाचा आढावा घ्या.
- ८) प्राचीन भारतीय तत्त्वज्ञांची माहिती लिहा.
- ९) प्राचीन भारतीय शिक्षण पद्धतीची व विकासाची माहिती लिहा.
- १०) प्राचीन भारतीय स्थापत्याची ओळख करून द्या.